

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Vår ref:
22/00728-2

Saksbehandler:
Hilde Silkoset

Dato:
24. oktober 2022

Innspill til helseberedskapsmeldingen

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til helseberedskapsmeldingen.

Føringene som legges i helseberedskapsmeldingen vil kunne påvirke barn og unges liv, helse, utvikling og oppvekst, og dermed også barns rettigheter. Barneombudets mandat er å overvåke barns rettigheter og interesser i samfunnet, også under kriser. Vi vil derfor løfte frem viktigheten av at barn og unges rettigheter blir vurdert og ivaretatt i helseberedskapsmeldingen.

Grunnloven og FNs barnekonvensjon pålegger staten en plikt til å oppfylle, respektere og beskytte barns rettigheter. En viktig del av dette er å sikre at konsekvenser for barns rettigheter er kartlagt og vurdert før beslutninger fattes. Barneombudet oppfordrer derfor departementet til å utarbeide helseberedskapsmeldingen i et barnerettighetsperspektiv for å bidra til å ivareta barnas rettigheter.

Barn utgjør 20 prosent av Norges befolkning, men deres rettigheter blir ofte glemt i forbindelse med tiltak som gjøres for å håndtere kriser. Barneombudet mener derfor det er viktig å sikre at hensynet til barn som en sårbar gruppe blir ivaretatt i helseberedskapsmeldingen.

[Myndighetenes ansvar for å oppfylle, respektere og beskytte barns rettigheter](#)

Koronakommisjonen uttalte i sin første rapport at det er i krisesituasjoner at risikoen for at menneskerettighetene blir brutt er størst. De påpekte at myndighetene burde hatt som ryggmargsrefleks å forsikre seg om at pandemihåndteringen var innenfor rammene som Grunnloven og menneskerettighetene setter. Dette skjedde ifølge kommisjonen ikke i begynnelsen av pandemien¹. Barneombudet deler kommisjonens synspunkter. Vi har under hele pandemien pekt på myndighetenes rettslige forpliktelse til å vurdere tiltakene opp mot barns rettigheter etter Grunnloven og menneskerettighetene.

Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. For å vurdere hva som er til

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

barnets beste er det nødvendig å kartlegge hvilke konsekvenser et tiltak kan få for barn, og for realisering av deres rettigheter. En barnerettighetsvurdering skal sikre innhenting av den kunnskapen som er nødvendig for at konsekvenser for barn er tilstrekkelig vurdert når beslutninger fattes.

En barnerettighetsvurdering er særlig viktig for å få belyst tiltak på tvers av sektorer, noe som er helt sentralt for barn generelt og sårbare barn spesielt. Under pandemien erfarte vi for eksempel hvordan mangel på vurdering av hvordan ulike smittevernstiltak ville gripe inn i grunnleggende rettigheter for barn, ga store konsekvenser for barn og unge, særlig for de som er sårbare. Helseberedskapsmeldingens føringer må derfor vurdere mulige direkte eller indirekte konsekvenser for barn og unges rettigheter.

Utredningsinstruksen med veileder stiller også krav til å vurdere forholdet til barns menneskerettigheter og hvilke konsekvenser et forslag vil få for disse. En barnerettighetsvurdering er et redskap for dette. I barne- og ungdomskulturmeldingen (Meld. St. 18 (2020-2021)) er det for første gang understreket at staten har en plikt til å gjøre barnerettighetsvurderinger når myndighetene gjennomfører ny politikk eller lager lover. Plikten til å gjøre barnerettighetsvurderinger er også understreket av opplæringslovutvalget i NOU 2019:23 og barnelovsutvalget i NOU 2020:14. Barneombudet er derfor opptatt av at det gjøres barnerettighetsvurderinger også i arbeidet med helseberedskapsmeldingen og forventer å se at best mulig oppfyllelse av barns rettigheter legges til grunn for arbeidet.

Barnekonvensjonenes art. 6 gir barn rett til liv, de beste oppvekstmulighetene og rett til å få hjelp dersom de har det vanskelig. Videre gir art. 24 barn rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard og til behandlingstilbud for sykdom og rehabilitering. Et av de grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen er artikkel 12 om barns rett til medvirkning på både system -og individnivå. Barneombudet forventer at i hvert fall disse tre artiklene er synlige og gjennomgående tatt hensyn til i departementets barnerettighetsvurdering.

Tverrsektorielt samarbeid og kompetanse

Koronakommisjonens første rapport pekte på behovet for et sektorovergripende system for å fange opp risiko i beredskapsarbeid generelt. Kommisjonen uttalte videre at regjeringen i beredskapsarbeidet under koronapandemien ikke tok hensyn til hvordan risiko i en sektor avhenger av risiko i andre sektorer. Når risikoene ikke ble sett i sammenheng så ikke myndighetene hvordan det påvirket andre sektorer å stenge ned tjenesterⁱⁱ. Vi mener dette var svært alvorlig, og har fått store konsekvenser for barn og unge, særlig for barn i sårbare situasjoner.

Beredskapsarbeid for kriser bør derfor inkludere kunnskap om konsekvenser for ulike grupper og sektorer i samfunnet. Vi mener at det er viktig at konsekvenser for sårbare grupper, som barn og unge, får plass i dette arbeidet. Barn og unge blir påvirket på andre måter enn resten av befolkningen og de har andre behov. Gruppen barn og unge er dessuten stor og mangfoldig. I tillegg er kunnskap om hvordan sammenstille konsekvenser på tvers av sektor nødvendig.

Vi mener det er behov for barnefaglig kompetanse og et tydelig barneperspektiv inn i arbeidet med helseberedskapsmeldingen. Barn og unge er en gruppe som er særlig avhengig av at voksne ivaretar deres interesser. Vi har gjennom å slutte oss til barnekonvensjonen gitt tilslutning til viktige samfunnsverdier og det må også få betydning for

beredskapsarbeid. Dette må påvirke arbeidet med risikovurdering, utarbeidelse av scenarioer og beredskapsplaner.

Helseberedskapsmeldingen må legge føringer for en god, tverrsektoriell og samordnet plan for barn med utgangspunkt i barnets behov, ikke i tjenestenes mandat. Dette vil kunne bidra til å redusere negative konsekvenser for barn og unge i fremtidige kriser.

Risikovurdering

Under koronapandemien erfarte Barneombudet at kunnskapen om smitteverntiltakenes konsekvenser for barn og unge var mangelfullⁱⁱⁱ. Vi mener derfor det er viktig at helseberedskapsmeldingen inkluderer gode verktøy for risikovurderinger før det fattes beslutninger om for eksempel reduserte tjenester til barn og unge. Risikovurderinger er avgjørende for å kunne sette inn gode kompenserende tiltak overfor de gruppene som blir «skadelidende» under kriser. Kompenserende tiltak skal alltid vurderes der det gjøres inngrep i grunnleggende rettigheter. Dette for å begrense skadevirkningen av inngripende tiltak. For å kunne gjøre gode risikovurderinger er det nødvendig å ha god kunnskap om barn og unge og støttesystemene vi har rundt dem.

Ved å inkludere risikovurderinger i helseberedskapsplanen, kan det bidra til å forebygge hastige beslutninger under fremtidige kriser.

Barns rett til medvirkning

Både Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) uttrykte bekymring for at barn og unges rett til å bli hørt i saker som berører dem, ikke ble respektert i prosessene med nedstengningene under koronapandemien^{iv v}.

Koronakommisjonens andre rapport påpeker at det ikke finnes noen systematisk innhentet informasjon som fastslår at organene for barn og unges medvirkning, for eksempel ungdomsråd og elevråd, alltid ble satt på sidelinjen i kommunene, men aktørenes vurderinger tyder på at dette klart var det vanligste^{vi}. Barns rett til å uttale seg og bli hørt er et sentralt prinsipp i barnekonvensjonen artikkel 12. Barnekonvensjonen er tatt inn i norsk rett, og bestemmelsene i konvensjonen skal ved motstrid gå foran bestemmelsene i annen lovgivning^{vii}. Prinsippet om barns rett til å uttale seg og bli hørt er også grunnlovfestet i Grunnloven § 104. Forpliktelsen til å lytte til barn og unge gjelder all offentlig virksomhet, og Barneombudet oppfordrer derfor til at helseberedskapsmeldingen sørger for at barn og unges medvirkning blir ivaretatt under fremtidige kriser.

Tilsyn og Evaluering

Helseberedskapsmeldingen bør innbefatte at det skal gjøres tilsyn med tiltak og føringer som fremkommer av planen. Det vil bidra til at helseberedskapsplanen fungerer etter intensjonen og sikre at tiltak blir gjort, men også at tiltakene ikke overdrives og strekkes lengre enn nødvendig.

Koronakommisjonens andre rapport viste nettopp dette, at kommunene i mange tilfeller gikk lengre i å iverksette tiltak enn føringene fra staten tilsa. Koronakommisjonen peker også på

at myndighetene ikke klarte å skjerme barn og unge i tråd med egen målsetting: «Barn, unge og unge voksne har stått i en spesiell situasjon gjennom pandemien: De har i liten grad blitt alvorlig syke, men smitteverntiltakene har lagt vesentlige begrensninger på livsutfoldelsen deres gjennom en viktig livsfase. Litt forenklet kan vi si at barn og unge er sterkere rammet av smitteverntiltakene enn av smitten», og at «det er forskjell på hva du går glipp av på ett år når du er 16 og når du er 45»^{viii ix}.

For å kunne føre aktivt tilsyn er det viktig at tilsynsmyndighetene har tilstrekkelige verktøy for å kunne justere ulike instansers praktisering av føringer og instruksjoner som fremkommer av helseberedskapsplanen.

Det er viktig å lære av evalueringene i forbindelse med koronapandemien og ta med erfaringene og kunnskapen inkludert barneperspektivet i arbeidet med helseberedskapsmeldingen.

Vi viser også til våre innspill til totalberedskapskommissjonen^x, Myndighetenes håndtering av koronapandemien^{xi} og Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2^{xii}.

Med vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Hilde Silkoset
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Mottakerliste

Helse- og omsorgsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet, innspillsadresse HOD

ⁱ [NOU 2021: 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien \(regjeringen.no\)](#)

ⁱⁱ [ibid](#)

ⁱⁱⁱ [~ 22_00262-2 Innspill til totalberedskapskommissjonen fra Barneombudet 415057_1_1.PDF](#)

^{iv} [koronapandemien.pdf \(barneombudet.no\)](#)

^v [NIM brev \(nhri.no\)](#)

^{vi} [Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett \(menneskerettsloven\) - Lovdata](#)

^{vii} [ibid](#)

^{viii} [NOU 2022: 5 \(regjeringen.no\)](#)

^{ix} [koronapandemien.pdf \(barneombudet.no\)](#)

^x [~ 22_00262-2 Innspill til totalberedskapskommissjonen fra Barneombudet 415057_1_1.PDF](#)

^{xi} [NOU-2021-6-Koronakommisjonens-rapport.pdf \(barneombudet.no\)](#)

^{xii} [Høringsuttalelse fra Barneombudet til NOU 2022: 5 Myndighetenes håndtering av koronapandemien - del 2](#)